

II. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

1. Η εξάπλωση των Αράβων

α. Ίδρυση και αρχές του Ισλάμ

- **Ισλάμ** = αφοσίωση και πίστη στο θέλημα του Θεού
- Ιδρυτής αυτής της **μονοθεϊστικής** θρησκείας είναι ο **Μωάμεθ** (570-632). Επηρεάστηκε από τον χριστιανισμό και τον ιουδαϊσμό, που γνώρισε στα ταξίδια που έκανε ως αρχηγός καραβανιών.
- Έτος της **Εγίρας**: το έτος της μετάβασης του Μωάμεθ από τη Μέκκα στη Μεδίνα (622). Αυτό είναι το πρώτο έτος της χρονολόγησης των μουσουλμάνων.
- Το **Κοράνι** (= λόγος θεού), το ιερό βιβλίο των Μουσουλμάνων, απαιτούσε από τους πιστούς (Μουσλίμ) τη διάδοση του Ισλάμ με **ιερό πόλεμο (τζιχάντ)**. Όσοι έπεφταν στον πόλεμο εξασφάλιζαν μια θέση στον παράδεισο.

β. Η επέκταση – Παράγοντες και συνέπειες

- Οι Άραβες, σε σύντομο χρονικό διάστημα, κατέλαβαν όλη τη **Μέση Ανατολή**, τα **παράλια της Βόρειας Αφρικής** και ένα μεγάλο τμήμα της **Ισπανίας**. Έγιναν δε κυρίαρχοι στον θαλάσσιο χώρο της Μεσογείου.
- Η **εξάπλωση των Αράβων** (λαού που κατοικούσε στην Αραβική χερσόνησο) οφείλεται στη **μεταστροφή** του λαού αυτού **στο Ισλάμ**.
- Τι **βοήθησε** την εξάπλωση των Αράβων; (**Παράγοντες** εξάπλωσής τους):
 - Η **εξάντληση των Βυζαντινών και των Περσών** από τους μεταξύ τους πολέμους.
 - Η **αντίθεση** μεταξύ της **κεντρικής διοίκησης** του βυζαντινού κράτους (Κωνσταντινούπολη) και των **ανατολικών επαρχιών** που ήταν προσκολλημένες στον Μονοφυσитισμό (= η θεία φύση του Χριστού απορρόφησε την ανθρώπινη και την εξαφάνισε).
- Οι Άραβες πολιορκήσαν και την Κωνσταντινούπολη (7^ο και 8^ο αιώνα) αλλά αντιμετώπιστηκαν από τους Βυζαντινούς με το **υγρό πυρ**.
- **Συνέπειες** της εξάπλωσης των Αράβων:
 - **Διασπάστηκε ο μεσογειακός κόσμος** (η Μεσόγειος δεν ανήκε πλέον μόνο στους Ρωμαίους).
 - Το Βυζάντιο περιορίστηκε **εδαφικά**.
 - Χάθηκαν σημαντικά **αστικά κέντρα** (πόλεις) του Βυζαντίου.
 - **Ερημώθηκαν** πολλές περιοχές της βυζαντινής αυτοκρατορίας.
 - Μειώθηκε η **αγροτική παραγωγή** του Βυζαντίου.
 - **Περιορίστηκε** το εσωτερικό και εξωτερικό **εμπόριο** του Βυζαντίου.

Ερωτήσεις

1. Τι σημαίνει Ισλάμ και ποιος είναι ο ιδρυτής αυτής της θρησκείας;
2. Από πού επηρεάστηκε ο Μωάμεθ, για να ιδρύσει την ισλαμική θρησκεία;
3. Ποιοι παράγοντες συνέβαλαν (= βοήθησαν) στην εξάπλωση των Αράβων και μέχρι που επεκτάθηκαν;
4. Ποιες είναι οι συνέπειες από την εξάπλωση των Αράβων για το Βυζάντιο;

2. Το εμπόριο και ο πολιτισμός του Ισλάμ¹

Όροι – κλειδιά

Μεταπράτες του διεθνούς εμπορίου – μπαχαρικά – εμπορικές εταιρείες – ανεικονική τέχνη – τεμένη – εισαγωγή νέων καλλιιεργειών – μεταφορά τεχνολογίας

α. Η ανάπτυξη του εμπορίου

- Από τα μέσα του 8ου αι. οι Άραβες και οι Εβραίοι δραστηριοποιήθηκαν στο διεθνές εμπόριο και έγιναν οι **μεταπράτες** (= μεταπωλητές, έμποροι) του **διεθνούς εμπορίου**, χάρη στη **γεωγραφική θέση** του Χαλιφάτου (= του ισλαμικού κράτους, μετά τον θάνατο του Μωάμεθ, 632) και στα **ορυχεία** χρυσού και αργύρου της Δυτ. Αφρικής και της Σαχάρας.
- Από τα μέσα του 9ου αι. οι Άραβες ίδρυσαν **εμπορικές αποικίες** στις ακτές της Ινδίας, της ΝΑ Ασίας και της Κίνας. Μετέφεραν μπαχαρικά και είδη πολυτελείας, μέσω Ιράκ και αργότερα μέσω της Ερυθράς θάλασσας.
- **Καινοτομίες** που εφάρμοσαν οι Άραβες έμποροι και διευκόλυναν τις συναλλαγές:
 - Συγκρότησαν **εμπορικές εταιρείες**.
 - Επινόησαν την εμπορική **επιταγή**.
 - Ανέπτυξαν το **πιστωτικό σύστημα** (αργυραμοιβοί και τράπεζες).

β. Γράμματα, επιστήμη και τέχνες

- Σε μεγάλες πόλεις (Κόρδοβα, Βαγδάτη) αναπτύχθηκαν τα **γράμματα**, ιδρύθηκαν **βιβλιοθήκες** και **πανεπιστήμια**, **βιβλιοπωλεία** για το ευρύ κοινό.
- Αναπτύχθηκε και η **αραβική λογοτεχνία**.
- Οι Άραβες **μετέφρασαν** έργα Ινδών, Περσών και Ελλήνων.
- Ο **Αριστοτέλης** και οι **Νεοπλατωνικοί** επηρέασαν την αραβική σκέψη και επιστήμη.
- Η **αραβική τέχνη** δανείστηκε **τεχνικές** και **υλικά** από το Βυζάντιο.
- Διαφέρει όμως από την τέχνη του Βυζαντίου, γιατί έμεινε στην **ανεικονική τεχνοτροπία** (= ζωγραφική χωρίς την εμφάνιση ανθρώπινων μορφών).
- Δημιουργήματα αραβικής τέχνης:
 - **Τεμένη** (= τζαμιά) (Κόρδοβα, Δαμασκός κ.α.)
 - **Μωσαϊκά**
 - **Έργα μικροτεχνίας** (από ελεφαντόδοντο και άλλα υλικά).

γ. Επίδραση του αραβικού πολιτισμού

- Η **Δύση επηρεάστηκε** σημαντικά από τις επιστημονικές επιδόσεις του **Ισλάμ**.
- Οι Άραβες:
 - Καθιέρωσαν την **ινδική** αρίθμηση (Μαθηματικά).
 - Οργάνωσαν **μακρινά ταξίδια** (Γεωγραφία).
 - Υπολόγισαν ακριβώς την **τροχιά του ήλιου** και των **πλανητών** (Αστρονομία).
 - Ανακάλυψαν το **θειικό οξύ** και το **οινόπνευμα** (Χημεία).
 - Καθιέρωσαν νέα **φάρμακα** και έκαναν πολύπλοκες **εγχειρήσεις** (Ιατρική).
 - Εισήγαγαν στο Βυζάντιο και στη Δύση:
 - ❖ Το **χαρτί** (κινεζική εφεύρεση) (**μεταφορά τεχνολογίας**)
 - ❖ **Νέες καλλιέργειες** (βερίκοκο, αγκινάρα, βαμβάκι, λεμόνι, ζαχαροκάλαμο)
 - ❖ Αρκετές **αραβικές λέξεις** μπήκαν στο λεξιλόγιο ευρωπαϊκών γλωσσών (Άλγεβρα, ζενίθ, ναδίρ, τζίφρα, ταρίφα, αλχημεία, αλκοόλ, ρύζι, σιρόπι, τσεκ, ταμπουράς κ.ά.).

Ερωτήσεις

Βιβλίο, σελ. 30.

Επιπλέον:

1. Με ποιους τρόπους καλλιέργησαν και διέδωσαν τα γράμματα οι Άραβες;
2. Σε ποιους τομείς και πώς οι Άραβες επηρέασαν τις επιστήμες; Αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα.
3. Ποιο είναι το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της αραβικής τέχνης;
4. Ποια είναι η διαφορά της τέχνης του Βυζαντίου και της αραβικής τέχνης;

¹ **Εποπτικό υλικό:** Αρχείο Βίντεο: Μουσείο Ισλαμικής Τέχνης (Μπενάκη).